

Matematika v Olomouci: retrospektiva a perspektivy

Jan Andres, KMAaAM PŘF UP

Geografie moravských velikánů

- **Kurt Gödel** (*1906 Brno, †1978 Princeton)
  - nejvýznamnější novodobý logik
- **Edmund Husserl** (*1859 Prostějov, †1939 Freiburg)
  - zakladatel fenomenologie
  - studoval na gymnáziu v Olomouci
- **Gregor Johann Mendel, OSA** (*1822 Hynčice, †1884 Brno)
  - zakladatel moderní genetiky
  - studoval na Filosofické fakultě v Olomouci
- **Sigmund Freud** (*1856 Příbor, †1939 Londýn)
  - zakladatel psychoanalýzy

Připomenutí zaslouží i filosof **Ludwig Wittgenstein** (1889–1951) kvůli jeho vztahu k Olomouci

Olomouc – ač v epicentru – bohužel postrádá rodáka podobného kalibru, nicméně...

- **Valentin Stansel, SJ** (*1621 poblíž Olomouce, †1705 Bahia, Brazílie)
  - jediný český Němec citovaný I. Newtonem v Principiích
  - autor první české mapy Měsíce z r. 1655
  - 11. 7. 2016 MUO zorganizovalo pozorování Měsíce na jeho počest
  - v Olomouci a Praze představil „perpetuum mobile“

J. Andres, R. Kučera: Note on observation of comets in 1644 and 1665 by the Olomouc scholar P. Valentin Stansel, S.J., Acta Univ. Palacki. Olomuc. 120, Phys. 34 (1995), 207–218.

- **Olga Taussky-Todd** (*1906 Olomouc, †1995 Princeton)

- členka slavného Vídeňského kroužku
- vice-prezidentka AMS
- autorka cca 300 článků (zejména z teorie matic)

E. H. Luchins, M. A. McLoughlin: In memoriam – Olga Taussky-Todd. Notices of the AMS 43, 8 (1996), 838–847.

T. Hrbek: Olomoucká rodačka, matematicka Olga Taussky-Todd. Chajejnu – Náš život 6, 10 (2014), 11–16.

- **János Bolyai** (*1802 Kluž, †1860 Tirgu Mureș, Rumunsko)

- řešení 5. Euklidova postulátu → vznik neeuklidovských geometrií
- v r. 2004 byla na domě Hanáckých kasáren v Olomouci odhalena (z iniciativy maďarské ambasády) pamětní deska s českým a maďarským nápisem: *V Olomouci sloužil jako kapitán od 10. července 1832 do 15. června 1833 maďarský matematik, zakladatel nauky o neeuklidovské geometrii Bolyai János (1802–1860).*

J. Andres: O dvou tabulkách (Evropán J. Bolyai). Žurnál UP 14, 5 (2014), s. 5.

Významné události (výčet)

- 1573 ... vznik olomoucké univerzity

Jezuitska kolej v Olomouci r. 1724

- **1579** ... začaly *přednášky z matematiky* na filozofické fakultě
  - pouze elementární matematické dovednosti, spíše praktického charakteru

- 1621 ... obnovení olomoucké univerzity (po zániku během tzv. stavovského povstání)
  - kvalitativně výrazně vyšší úroveň zejména *geometrie*, např. **Adam Kochański, SJ** (1673–1700) rektifikace kružnice $\longleftrightarrow$ určení čísla π s přesností 0,006 %, tj. o méně než 0,000 06 r (resp. o méně než 6 cm pro $r = 1$ km)

Jakub Kresa, SJ (1648–1715)

- spisy o trigonometrii
- Euklides Západu

Valentin Stansel, SJ (1621–1705)

- 1778 ... přenesení univerzity krátce do Brna
- 1778 ... degradace na akademické lyceum
- 1827 ... znovupovýšení na univerzitu
- 1860 ... zrušení univerzity (ponechána pouze teologická fakulta)
- **1946** ... obnovení pod názvem Univerzita Palackého. Na Pedagogické fakultě zřízen *matematický ústav*, vedený až do r. 1949 *akademikem Josefem Novákem*.

- **1952** ... Na Pedagogické fakultě zřízena *Katedra matematiky, fyziky a chemie*. Jejím vedoucím byl *prof. RNDr. Josef Metelka* (v 60. letech rektor UP).

- 1953 ... Vysoká škola pedagogická s Fakultou přírodních věd
- **1954** ... vznik samostatné *Katedry matematiky*
- 1958 ... začlenění Fakulty přírodních věd do svazku Univerzity Palackého
- 1960 ... rozdělení Katedry matematiky na *Katedru algebry a geometrie*, *Katedru matematické analýzy* a *Katedru metodiky a elementární matematiky*

